

A BARLANGTERÁPIA KEZDETEI HAZÁNKBAN

Szakirodalmunk szerint a hazai barlangterápia a Béke-barlang felfedezésével kapcsolatos tapasztalatok, majd azt követő vizsgálatok, valamint a németországi Klutert-barlang eredményeiről érkező híradások nyomán indult meg. Másirányú irodalmi bűvárkodásaim során került kezembe egy cikk, mely érdekes adalékkal szolgál a szakterület hazai kezdeteihez.

Az Új Magyarország 1938. május 8.-i számában majdnem egész oldalas cikk jelent meg Diószeghy Miklós, a lap kiküldött munkatársának tollából a Tapolcai-tavasbarlangban tett látogatásról, annak ürügyén, hogy a látogatás előtt két héttel indult meg a barlangban a csónakázás. Kísérője és interjúalánya Berger Károly igazgató volt, aki mind a barlang első bejárásában, mind a Barlang Társulat megalapításában részt vett, és tevékeny részese volt a barlang kiépítésének, fejlesztésének, üzemeltetésének. A cikkből idézzük a témakörrel kapcsolatos részletet:

„Amint állunk a Lóczy-teremben, aranybetűs márványlapot fedezek fel, amelyen a következő olvasható: *Hálánk jeléül gyógyulásunkért! Ormay Laci és Öcsike!*

– Hát ez mi? – kérdezem csodálkozva.

– Ennek érdekes története van, kérem. Berlinből itt járt orvoscsoport is megállapította, hogy a

tapolcai barlang nemcsak természeti szépséget jelent, hanem orvostudományi értéke is van. Megállapították, hogyha a számarhurutos gyermekek naponta néhány órát tartózkodnak a barlang klímájában, úgy bámulatos gyorsan gyógyul meg a gyermekek. A köhögési rohamok egészen megszűnnek. Rengeteg gyermek gyógyult meg a mi barlangunkban, köztük Ormay Laci és az öccse, akiknek szülei hálájuk jeléül ezt az emléktáblát helyezték el a mészkőfalban.

– És most is használják ilyen célra a barlangot?

– A hatóságok később betiltották, mert *a betegség nagyon ragályos, különösen itt, ezen a nedves talajon, úgyhogy a barlang gyógyító hatását nem vehetjük igénybe. Pedig egy párisi orvosprofesszor is járt itt, aki nagyon lelkesedett azért, hogy a barlang révén segíteni lehet számarhurutos gyermekeknek.*”

Természetesen nem vagyok hivatott a fenti hírt orvosi szempontból értékelni, annyi azonban bizonyos, hogy – noha a gyógyhasznosítást nem előzte meg tudományos vizsgálat – ez volt az első hazai barlang, melyet (feltehetően a 30-as évek elején) tudatosan barlangterápiai célra (is) hasznosítottak.

Hazslinszky Tamás

A MAGYAR VONATKOZÁSÚ KIRÁLY-BARLANG BADENBEN

Nem tudni, hogy a mondák vagy a történelem kategóriájába soroljuk-e az alábbiakat. Talán nem is olyan fontos ennek eldöntése. Mindenesetre különösen érdekes számunka ez a nagyon korai – bár nem magyar területet érintő, de – magyar vonatkozású barlangi adat.

Gustav Calliano, Baden környékének régészeti kutatója és leírója (1882-1900 között közel 20, részben vagy egészben barlangi vonatkozású műve jelent meg) a Baden közelében található barlangról az alábbiakat írta [1]:

„*A barlang a nevét attól kapta, hogy egy magyar király állítólag egy ideig benne rejtőzködött. (Ez a király valószínűleg IV. Béla, akit a tatárok 1241-ben az országból elűztek, Harcias Frigyes osztrák*

hercegnél keresett menedéket, aki azonban ellenségesen bánt vele és még a kincseit is elvette, mire ő feleségével és gyermekével Dalmácia felé menekült. Menekülése közben juthatott el ide.”

Calliano egy későbbi művében [2] már kicsit részletesebben írt az esetről:

„*Midőn a mongolok uralkodójukkal, Tamudzsinnal (a magyar irodalomban Temüdzsin ill. Dzsingisz kán) Ázsiából Oroszországon, Lengyelországon és Magyarországon át az osztrák határig jutottak, IV. Béla király Magyarországról Dalmácia felé menekült és menekültében ellenségesen bánt vele Harcias Frigyes herceg, s egy ideig feleségével és gyerekeivel a később róla elnevezett badeni Király-barlangban (Königshöhle) tartóz-*

Színezett litográfia a Király-barlangról
(1801 körül)

kodott. (Kiemelés tőlem.) Valóban találtak itt magyar pénzeket és a történelem előtti leletek feltárása során egy nagyon szépen kidolgozott, ősmagyar módú, kampóval ellátott lándzsahegyet. A heiligenkreuz-i kolostor kézíratai szerint ez időben állítólag élt a kolostorban egy Salamon szerzetesi nevű laikus testvér, akit Imrének vagy Zsigmondnak hírtak, és állítólag IV. Béla testvére vagy fia lett volna”

Jelen közleménynek természetesen nem célja a különböző források történelmi hűségének megítélése ill. elemzése. Annyit azonban meg kell jegyeznünk, hogy az esemény időpontjában (1241) Dzsingisz kán már nem élt, tehát az az állítás, hogy vezetésével törtek be a tatárok az országba, tárgyit vévedés.

A monda a magyar néprajzi szakirodalomban is megjelent [3], röviden említve az eseményt:

„Mikor IV. Béla a tatárok elől menekült, a Baden melletti Königshöhle-ben (Királybarlang) tartózkodott, melyet róla neveztek el így.”

Részletesebb magyar említést IV. Béla életének erről az epizódjáról – mely esetleg a történet mondai vagy valóságalapjára adna adatot – eddig nem találtam. A nemrég megjelent új lexikonunkban [4] – tartalmában az egyéb történelmi irodalmi forrásokkal [5] [6] megegyezően – az alábbi található:

„... a tatár seregek stratégiája ... következtében a muhi csatában (1241. ápr. 11.) IV. Béla vereséget szenvedett. Ezt követően II. (Harcias) Frigyes oszt-

rák herceghez menekült, aki IV. Béla helyzetével visszaélve, kincseinek és három dunántúli vm.-nek az átadására kényszerítette; ... a viszontagságos menekülést követően a családjával együtt végül Dalmáciában ... lett menedéket.”

Ez a megfogalmazás – az egyéb magyar idézett forrásokkal megegyezően – nem zárja ki, de nem is erősíti meg IV. Béla barlangi rejtőzködését.

Az alsó-ausztriai Badentől Ny-ra emelkedő Lindkogel K-i oldalában, 350 tszf. magasságban nyíló barlanggal kapcsolatban az osztrákok kataszteri kiadványa [7] is említi a fenti – szerinte mondai – történetet. A barlangról egyébként alábbiakat tartalmazza:

“KÖNIGSHÖHLE (Rauchstall, Zwergenöhle) [KIRÁLY-BARLANG (Füst-istálló, Törpék barlangja)]

Hossza: 25 m, befoglaló kőzet: földolomit.

A 16 m széles és 3 m magas bejáraton át egy sík talajú nagy terembe jutunk, amelynek mennyezetén mintegy 4 m átmérőjű ablak nyílik. A mennyezeti ablak alatt nagy leszakadt kőtömb található. A barlangi ásatások gazdag őstörténeti leleteket eredményeztek; a későneolitik „badeni kultúra” névadó lelőhelye. További leletek a bronz-, laténe-, hallstatti- és római korból, valamint a középkorból. Barlangi medvecsontok lelőhelye. Barlangi mondák (a magyar IV. Béla király menedékhelye, 1241; törpék ill. „vad emberek” lakóhelye; leszakadt kőtömb = ördög kalapja vagy játékszere). Védett természeti emlék.”

Hazslinszky Tamás

Irodalom:

- [1] Calliano, Gustav: *Die Höhlen um Baden* – Mitt. d. Section f. Höhlenkunde d. Oe. Turisten-Club. 1886. Nr. 4. p. 45-60.
- [2] Calliano, Gustav: *Geschichte der Stadt Baden* – Baden (1892 körül)
- [3] Relković Davorka: *Hun és magyar vonatkozású mondák nyugati szomszédainknál* – Ethnographia – Népelet 1939. p. 55-65.
- [4] Magyar Nagylexikon – Budapest, 1994.
- [5] Révai Nagy Lexikona – Budapest 1911-1926.
- [6] Unger Mátyás–Szabolcs Ottó: *Magyarország története* – Budapest, 1973.
- [7] Hartmann, Helga–Hartmann, Wilhelm: *Die Höhlen Niederösterreichs* – Band 2. Wien, 1982.